

El supremacisme castellà queda en evidència en un seminari que omple les 200 localitats disponibles

written by Redacció Unilateral | 16 d'octubre de 2022

El seminari “[La substitució lingüística: l'obsessió del supremacisme castellà](#)”, organitzat per Plataforma per la Llengua, va omplir la Casa de la Convalescència de Barcelona amb dos-cents assistents que van anar a escoltar les ponències dels acadèmics Juan Carlos Moreno Cabrera, Christiane Stallaert, Francesc Bernat i Ferran Suay. Els conferenciants van analitzar des dels seus àmbits d'expertesa les idees que basteixen el discurs lingüístic del nacionalisme espanyol, que presenta el castellà com una llengua comuna de tota la població i que, des de les institucions estatals, mira de fer-ho realitat a través de lleis que imposen el castellà i limiten els drets dels parlants d'altres llengües pròpies de l'Estat.

Mireia Plana, vicepresidenta de Plataforma per la Llengua, va presentar el seminari amb un discurs de benvinguda en què va fer palès que el conjunt d'idees que el supremacisme castellà “han anat sempre juntes amb les mesures de repressió, minorització i residualització del català” i són “les que han justificat històricament l'actuació catalanòfoba de les institucions de l'Estat i el redactat discriminatori de les seves lleis”. Plana va contraposar aquesta realitat a la d'altres estats plurilingües, com ara Suïssa, Bèlgica o el Canadà, on “el nacionalisme d'estat mai no ha estat intrínsecament vinculat a la supremacia d'un grup lingüístic concret”. Per contra, va apuntar Plana, a l'Estat espanyol “el nacionalisme oficial ha donat sempre al castellà un estatus simbòlic i uns drets superiors que a la resta de llengües”.

L'origen antropològic de l'expressió "háblame en cristiano"

La jornada va arrencar amb la ponència de Christiane Stallaert, hispanista i antropòloga, catedràtica d'Estudis Hispànics i Llatinoamericans i Comunicació Intercultural de la Universitat d'Anvers, que va explicar com la identitat espanyola va anar lligada des dels seus inicis a la puresa ètnica i a l'homogeneïtzació cultural. Segons la professora flamenca, "el casticisme és un concepte clarament hispànic que cercava una identitat pura, depurada i essencial" i que va representar una "identificació ètnica amb el cristianisme per oposició a l'islam i al judaisme".

Partint del 1492 com a data de referència, l'acadèmica va explicar que l'imperi espanyol va exercir sobre els ciutadans dues pressions contraposades: "Hi va haver una doble barbàrie, la universalista i la diferencialista. D'una banda, la Inquisició va imposar una idea sobre què calia ser per poder ser espanyol. D'altra banda, hi va haver un moviment d'exclusió perpetrat a través dels estatuts de netedat de sang". Pel que fa a la Inquisició, Stallaert la va definir com "un instrument polític de creació d'una identitat col·lectiva homogeneïtzada". En aquest sentit, va argumentar que l'Espanya inquisitorial va vincular aquest cristianisme identitari amb la llengua castellana amb l'objectiu d'uniformitzar i "sincronitzar" la societat. Pel que fa als estatuts de sang, Stallaert els va fer servir per desmuntar el mite de l'imperi integrador: "L'imperi espanyol es va construir com un imperi etnocràtic en el qual, per arribar a les posicions de poder, calia demostrar la netedat de sang". De fet, Miguel de Cervantes no va poder emigrar al nou món perquè no complia els requisits ètnics necessaris, va explicar Stallaert, que també va recordar que els estatuts de netedat de sang no van ser abolits del tot fins a mitjan segle XIX.

Cauen els mites construïts pel supremacisme castellà

"El nacionalisme lingüístic espanyol no és patrimoni exclusiu

de les ideologies polítiques de l'extrema dreta o de les persones o institucions nostàlgiques del franquisme, sinó que és present a les institucions de l'estat espanyol actual, des de la prefectura de l'estat fins als poders legislatiu, executiu i judicial. Moltes de les decisions i accions d'aquestes institucions estan determinades i dirigides pel nacionalisme lingüístic espanyol, instal·lat també en la majoria de mitjans de comunicació de l'estat espanyol". Així de contundent va començar la seva ponència Juan Carlos Moreno Cabrera, lingüista i professor jubilat de la Universitat Autònoma de Madrid, que va desmuntar els tòpics més utilitzats pel supremacisme castellà.

El castellà, va argumentar el lingüista durant la seva conferència, ni és la primera llengua romànica posada per escrit, ni es va estendre pel fet de tenir només cinc vocals, ni en un punt va convertir-se en espanyol, ni té cap característica que la faci intrínsecament superior o més innovadora o més fàcil que la resta de llengües pròpies de l'estat espanyol ni tampoc és més apta per funcionar com a llengua comuna. Una a una, Moreno Cabrera va anar fent caure les fal·làcies que aguanten una ideologia que atribueix al castellà unes propietats extraordinàries amb l'objectiu d'amagar la seva imposició anihiladora. L'acadèmic també va carregar contra el bilingüisme hegemònic perquè, va dir, "exigeix un coneixement i un ús correctes de la llengua dominant i és perfectament compatible amb un coneixement i un ús deficient i limitat de les llengües dominades".

La bilingüització dels catalans, un fenomen recent

Després de dinar va ser el torn de Francesc Bernat, professor agregat del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de Barcelona. Bernat va parlar del procés de bilingüització de les classes populars catalanes, un procés que va descriure com un "fenomen recent", malgrat que "des de la filologia espanyola, s'ha estès la idea que els catalans sempre hem estat bilingües". Per a Bernat, la

popularització d'aquesta idea s'explica perquè "un dels mitjans que té el supremacista per demostrar que és superior és robar la memòria al dominat convencent-lo que aquella dominació sempre ha estat així". Aquesta "manipulació històrica", segons Bernat, es construeix a partir de "la idea certa" que a Catalunya el castellà hi és present des del segle XVI, però obviant que només era una llengua coneguda per les elits, que Bernat estima que amb prou feines devien arribar al 5% de la població.

Durant la seva intervenció, Bernat va caracteritzar l'ensenyament obligatori i el servei militar obligatori com "dos mitjans clau dels estats nació per difondre la llengua nacional i homogeneïtzar-se". El professor va apuntar que, en el cas de l'Estat espanyol, tots dos elements havien estat "un desastre", perquè malgrat que ja s'havien aprovat lleis per fer-los obligatoris a finals de la dècada de 1850, "no és fins al franquisme que s'aconsegueix l'escolarització plena i l'obligatorietat real del servei militar". Per això, no és fins al franquisme que es culmina el procés de bilingüització dels catalans. Juntament amb els professors Carles de Rosselló i Mireia Galindo, Bernat ha coordinat una recerca que ho acredita a partir d'entrevistes que permeten conèixer l'experiència lingüística de fins a dues generacions enrere. Els resultats de la investigació es van publicar l'any passat al llibre *El castellà a la Catalunya contemporània: història d'una bilingüització*.

La submissió lingüística: un hàbit letal

La jornada va acabar amb una ponència de Ferran Suay, professor titular de Psicobiologia a la Universitat de València i fundador de l'entitat Tallers per la Llengua, que va parlar dels efectes del supremacisme castellà en les actituds lingüístiques dels catalanoparlants i va apuntar algunes solucions per superar la subjugació lingüística. Suay va explicar que les conductes vinculades a la dominància i a la submissió són de les conductes que més estem predisposats a

aprendre i que estableixen jerarquies. “En el cas de la jerarquia lingüística, passa per damunt de les altres jerarquies socials”, va argumentar, ja que fins i tot els metges, el jutges, els clients o els mestres catalanoparlants abandonen la seva llengua.

La submissió a la llengua dominant s’ha d’entendre en termes de costos i beneficis, va explicar el professor. En aquest sentit, va apuntar que parlar la llengua dominant implica estalviar esforços i evitar connotacions i conflictes i, alhora, té una acceptació generalitzada. Tanmateix, el fet de sotmetre-s’hi també provoca emocions desagradables com la tristesa o la ràbia, i altres costos com la baixada de l’estatus social. Per això, va detallar Suay, sovint els individus que s’hi sotmeten generen adaptacions cognitives per justificar la seva subordinació, com ara pensar que ho fan per educació.

“L’hàbit de canviar de llengua no és banal, és letal, perquè significa deixar de fer necessària la llengua, i les llengües que no són necessàries, desapareixen”, va advertir. Segons Suay, perquè els catalanoparlants s’acostumin a mantenir-se en català no n’hi ha prou que tinguin consciència lingüística sinó que cal dotar-los de recursos perquè puguin reduir la incomoditat, canviar de conducta i fixar un nou hàbit. Amb una nova conducta lingüística, va apuntar, aquests parlants poden servir de model per a altres parlants i contribuir a eixamplar l’espai lingüístic en què se senten còmodes mantenint-se en català. Com més parlants es mantinguin en català, va defensar l’acadèmic valencià, la massa crítica farà que la comoditat sigui col·lectiva i forçarà els parlants de la llengua dominant a aprendre la llengua minoritzada.